

Szabadság és Méltóság

(Válasz a Philosophy Stack Exchange-en közzétett kérdésre: „Milyen alapon tilthatja be egy demokratikus állam a pornográfiát?”)

Megjegyzés a fordításról

Ez a szöveg olasz és angol nyelven íródott, és mindkét változatot közvetlenül én szerkesztettem: garantálhatom, hogy hűen tükrözik a gondolataimat. Minden más nyelvhez a Google Fordítót használtam, mivel nincs lehetőségem a fordítások szakmai ellenőrzésére. Elnézést kérek az esetleges apró hibákért vagy pontatlanságokért. Ez egy rendkívül hatékony eszköz, amelyre az olvasó ésszerűen támaszkodhat; azonban fennáll annak a lehetősége, hogy gondolataim egyes árnyalatait nem sikerült teljes mértékben átadni. Úgy éreztem azonban, hogy jobb, ha tökéletlen változatokat kínálok, mintsem kizárom azokat az olvasókat, akiket esetleg érdekelhetnek ezek a gondolatok anyanyelvükön. Köszönöm a figyelmet, és kellemes olvasást kívánok.

Az a kérdés, hogy egy demokratikus állam betilthatja-e a pornográfiát, teljes mértékben attól függ, hogy mit értünk „demokrácia” alatt. Ha a demokrácia csupán a többség zsarnoksága, akkor a válasz triviális: a pornográfiát egyszerűen azért lehet betiltani, mert a többség ezt akarja, további indoklás vagy „alap” nélkül. De a többség nem mindig igazságos vagy bölcs. A történelem kijózanító példákat kínál a kollektív döntésekre, amelyek mély igazságtalansághoz vezettek. Végül is nem egy király vagy egy zsarnok, hanem a tömeg akarata követelte Jézus keresztre feszítését. És semmi sem illusztrálja jobban, hogy milyen veszélyessé válhat a kollektív „erény”, amikor elhallgattatja az egyént. Nyilvánvalóan nem aka-

rom erkölcsileg egyenlővé tenni a prohibitionistákat azzal a tömeggel, amely keresztre feszítését követelte, hanem csak egy visszatérő történelmi mintát szeretnék bemutatni: a tömegek erkölcsi esendőségét. Hasonló dinamikát figyelhetünk meg a történelem más tragikus epizódjaiban is, ahol a hatóságok, a tömeg haragjától vagy pánikjától tartva, nem az igazságszolgáltatásért, hanem saját népszerűségük megőrzése érdekében áldoznak fel egyéneket, vagy egyszerűen azért, mert hiányzik belőlük az erkölcsi erő, hogy ellenálljanak a tömeg nyomásának. Az egyik ilyen eset a milánói borbély, Gian Giacomo Mora megkínzása és kivégzése volt a pestisjárvány idején, egy olyan perben, amelyet inkább a népi hisztéria és a bűnbak keresésének szükségessége, mint a bizonyítékok vezéreltek, ahogyan azt Alessandro Manzoni leírja a Storia della colonna infama című művében. A hatóságokat, ahogy Manzoni írja, nem az ész vezette, hanem a félelem attól, hogy nem felelnek meg egy általános elvárásnak, amely bármennyire biztos, de elhamarkodott is, hogy kevésbé okosnak tűnnek, ha ártatlan embereket fedeznek fel, hogy a tömeg kiáltásait maguk ellen fordítsák.

Ez egyértelműen emlékeztet arra, hogy milyen hatalmassá válhat a tömeg intézményen kívüli nyomása. Egy másik példa a boszorkányperek hosszú története, ahol a félelem, a tudatlanság és a nyilvános nyomás kimondhatatlan kegyetlenséghez vezetett. Mindezen esetekben a „nép akarata” sem bölcs, sem igazságos nem volt: kielégítése az igazság, a méltóság és az ártatlan életek árán történt. Sőt, ha valaki ragaszkodik ahhoz, hogy a többség akaratát az etikai legitimitás elégséges kritériumaként védje, akkor el kell fogadnia a következő logikus következményt: a végső megoldás elfogadhatóvá válik, mivel azt egy olyan rezsim vezényli ki, amely demokratikus választások útján, milliók támogatásával került hatalomra. Ez természetesen ismét nem azt jelenti, hogy a pornográfia betiltása összehasonlítható a népirtással, hanem csak azt a téves magyarázatot adja, hogy

a többségi uralom elegendő erkölcsi kritériumnak tekinthető. A demokrácia nem egyszerűen többségi uralom: olyan eljárások kerete, amelyek célja, hogy megvédjék az egyéneket az önkényes hatalomtól, beleértve a többség önkényes hatalmát is. Etikai és jogi korlátok nélkül a demokratikus legitimitás álcájába burkolózó zsarnokság formájává, a totalitárius hatalom egy formájává válik, amelynek népszerű arca van. Egyesek ellenvethetik: ha nem a többség dönti el, hogy mi a legitim egy demokráciában, akkor ki? Ez a kérdés a demokratikus paradoxon lényegét feszegeti. A válasz egyszerre nagyon egyszerű és nagyon összetett.

i) Egyrészt ott van az a nyilvánvaló tény, hogy a hatalom valóban a többségé, de ez a hatalom nem abszolút; korlátok közé van szorítva. És ez nem egy antidemokratikus álláspont. Biztos vagyok benne, hogy minden józan olvasó egyetért abban, hogy alapvető korlátoknak (dogmáknak, ha úgy tetszik) kell lenniük, amelyek a társadalom minden hatalmi formájára vonatkoznak, még a leglegitimékre is (kormányok, bírák, rendőrség, szülők stb.).

ii) Másrészt e korlátok meghatározásának és szabályozásának gyakorlati kihívása a politikai filozófia egyik legfélelmetesebb és legmaradandóbb dilemmája, egy olyan probléma, amely még a legnagyobb elméket is kihívás elé állította.

Alexis de Tocqueville írta:

> Istentelen és utálatos maximának tartom, hogy politikailag szólva a népnek joga van bármit megtenni; és mégis azt állítottam, hogy minden hatalom a többség akaratából fakad. Akkor ellentmondásban vagyok önmagammal?

Közel két évszázaddal később még mindig nincs végleges válaszunk erre a millió dolláros kérdésre: hogyan tehetjük a demokráciát a

többség akaratának kifejeződésévé, és hogyan védhetjük meg ugyanakkor saját törékenységétől? Ahogy Anne Applebaum figyelmeztet:

> Megfelelő feltételek mellett bármely társadalom szembefordulhat a demokráciával. Valójában, ha a történelem bármit is mutat, akkor végül minden társadalmunk szembe fog fordulni vele.

Ez a megfigyelés nem pesszimizmus, hanem realizmus. A demokráciák nem csak puccsok, külső destabilizáció vagy katonai agresszió révén omlanak össze. Néha lassan aláássák őket azok az emberek, akik azt állítják, hogy védik őket. A tanulság világos: a demokráciának többnek kell lennie, mint a többségi preferenciák pusztá megvalósításának. Olyan rendszernek kell lennie, amely védi a szabadságot.

Nyilvánvalóan nem vállalkozom arra, hogy itt ilyen mély filozófiai kérdéseket oldjak meg. Csupán annyit jegyeznek meg, hogy ha a demokráciát olyan rendszerként értelmezzük, amely az egyéni szabadságjogokat védi, ahelyett, hogy csupán a többségi preferenciákat érvényesítené, akkor a pornográfia tilalma szigorú indoklást igényel. Ahogy John Stuart Mill figyelmeztetett:

> az emberek elnyomhatják közösségük egy részét, és ez ellen ugyanolyan fontosak az óvintézkedések, mint a hatalommal való visszaélés bármely más formája ellen.

Ezek a szavak tökéletesen megragadják esetünk lényegét.

A szexuálisan explicit anyagok messze nem modern találmányok, hanem az ókor legmélyebb mélységeiig nyúlnak vissza, korokon átívelően különböző formákat öltve, de mindig az emberi vágy időtlen aspektusát tükrözik, amely ugyanolyan mindenütt jelen van, mint a kulturális kifejezés más formái, mint például a zene, a matematika vagy a humor. Ez utóbbi

különösen releváns ebben a kontextusban: a pornográfiához hasonlóan a vígjáték is az emberi szabadság egy olyan dimenzióját tárja fel, amely felborítja az ellenőrzési rendszereket. Gyakran leleplezték a hatalom abszurditását, vagy megkérdőjelezték a tabukat és a dogmákat, és emiatt mindkettőt gyakran cenzúrázták, megbélyegezték vagy elhallgattatták. A szexualitásnak és a nevetésnek van egy közös titka: mindkettő örömmel oldja fel a félelmet. És pontosan ezért igyekeztek mindig is elhallgattatni őket azok, akik a félelem által uralkodnak. Mégis fennmaradnak, mert hangot adnak valami ősinek és elfojthatatlannak az emberi szellemben, valaminek, amit egyetlen rendelet vagy dogma sem tudott soha eltörölni. Természetesen nem minden pornográfia törekszik művészet lenni, de nem minden zene, minden vígjáték vagy minden irodalom sem. A lényeg az, hogy a személyes kifejezés, még ha kereskedelmi forgalomba kerül is, ugyanolyan alapvető tiszteletet érdemel, mint bármely más konszenzuális önreprezentációs forma. Mint bármely más emberi kifejezés mód, sem a pornográfia, sem a humor nem igényel igazolást a létezéshez. Inkább a tiltásuk az, ami megalapozott indoklást igényel. John Stuart Mill kijelentette:

> Az egyetlen cél, amelyért jogosan lehet hatalmat gyakorolni egy civilizált közösség bármely tagja felett, akarata ellenére, az, hogy megakadályozzuk mások bántalmazását. Saját java, legyen az fizikai vagy erkölcsi, nem elegendő indok.

És ez nem pusztán elméleti aggály: ez az egyik alapvető pillér, amelyre egy valóban liberális demokrácia épül. Ha elfogadjuk ezt az elvet, akkor a bizonyítás terhe teljes mértékben azokon van, akik tiltást kívánnak bevezetni, nem pedig azokon, akik az egyéni szabadságot védik. Más szóval, a szabad társadalom alapelve az, hogy az egyéni szabadságnak nem kell igazolnia magát. Meg kell azonban jegyezni, hogy az egyéni és a másokat érintő döntések

közötti határ nem mindig egyértelmű. Valójában ez a megkülönböztetés a politikai filozófia egyik legmélyebb és legmaradandóbb kihívását veti fel.

Így a demokratikus keretrendszer kulcskérdése nem az, hogy "miért szabad megengedni a pornográfiát?", hanem inkább az, ahogy jogosan feltették: "vannak-e indokolt indokok a tiltásra?". A rövid válasz az, hogy egy szabad társadalomban minden beleegyező felnőttnek szabadon kellene kifejeznie szexualitását a saját természete és vágyai szerint. A pornográfia nézése vagy előállítása pontosan ebbe az elvbe illeszkedik. Ahogy senkit sem kényszerítenek sportesemények nézésére vagy játszására, úgy senkit sem kényszerítenek pornográfia nézésére vagy részvételére sem. De erkölcsi okokból történő betiltása azt jelentené, hogy mindenki ráerőltetnénk a szexualitás egy olyan nézetét, amely nem univerzális, hanem csak szubjektív perspektíva. Természetesen a sporttal való párhuzam nem teljesen helyénvaló, mert a pornográfia nemcsak azokat zavarhatja, akik nem akarnak (érdektelen felnőttek) vagy nem szabad (kiskorúak) hozzáférniük, hanem azokat is, akik élvezik, de csak az általuk választott meghatározott pillanatokban és kontextusokban: még azok sem, akik értékelik a pornográfiát, nem vágnak kéretlen találkozásra azokon az időpontokon kívül, amikor aktívan keresik. Ahogy a Prédikátor könyve bölcsen fogalmaz: "Mindennek megvan az ideje". De ez nem önmagában a pornográfia elleni érv, hanem inkább a szabályozás és a hozzáférés kérdése. Nyilvánvaló, hogy különös gondossággal kell törvénybe iktatni. Most már megvizsgálhatjuk a főbb ellenvetéseket, és kritikusán elemezhetjük azokat, mivel – mint láttuk – ez az egyetlen értelmes módja a kérdés megválaszolásának.

1) Veszélyes-e a pornográfia?

Gyakori kritika, hogy a pornográfia veszélyes, akár azok számára, akik előállítják, akár azok számára, akik fogyasztják.

1.1) Veszélyes azok számára, akik előállítják?

Hadd legyek teljesen világos: a felnőtt szórakoztatóipar hatalmas méreteit tekintve irreális lenne azt hinni, hogy nem léteznek komoly problémák. Ezen problémák némelyike tagadhatatlanul bűncselekmény, beleértve a pszichológiai nyomásgyakorlást, az érzelmi manipulációt és az etikátlan munkakörülményeket. Emiatt az ilyen visszaélések potenciális súlyosságának minimalizálása azzal az érveléssel, hogy az előadóművészeknek mindig volt lehetőségük visszautasítani a részvételt, nemcsak felszínes, hanem veszélyes is. Egyetlen komoly vita sem támaszkodhat ilyen leegyszerűsítésekre. Nem ezt a nézetet vallom, és nem is szándékozom itt megvédeni. A visszaélések nemcsak erkölcsi elítélést érdemelnek, hanem teljes elszántsággal történő jogi eljárást is. Kereskedelmi környezetben a dinamika nem ugyanaz, mint egy privát szexuális kapcsolatban. Ha a környezet egészségtelen, az előadóművész nyomás alatt érezheti magát, hogy ne mondja azt, hogy "nem most", vagy "nem ma", egyszerűen azért, mert egy fizetett, strukturált és elvárásokkal teli környezetben van. Mindkét helyzet etikailag jelentős aggályokat vet fel. Az első problémás, olyan okokból, amelyek túlságosan is nyilvánvalóak: a beleegyezésnek konkrétan kell lennie, nem csak általánosnak. De a második (az érzés, hogy nem lehet azt mondani, hogy "nem ma") ugyanolyan fontos. Ésszerű feltételezni, hogy még a szexuálisan legélénkebb és legmagabiztosabb egyének is átélnek olyan pillanatokat, néha hosszabb időszakokat, amikor a vágy elhalványul. És ez is tiszteletet érdemel. A váagnak megvannak a maga időszakai, és a szabadság nemcsak azokat a pillanatokat jelenti, amikor fényesen ég,

hanem azokat is, amikor elhalványul, vagy csendben visszahúzódik. A vágy nélkülség joga nem hiba: emberségünk egyik aspektusa, amelyet nem szabad eltörölnie a termelés ritmusának vagy mások elvárásainak. Ez a helyzetet kényesebbé teszi, mint a hétköznapi szex, és igaz, hogy a kereskedelmi kontextusok jobban ki vannak téve az ilyen kockázatoknak. De azt is fontos megjegyezni, hogy ugyanezek a dinamikák tragikus módon előfordulhatnak egészségtelen magánjellegű környezetben is, és sokkal súlyosabban, mint a professzionális pornográfiában, ahol még az etikátlan viselkedést is korlátozza a cselekmény nyilvános jellege. Mint más potenciálisan veszélyes munkakörnyezetekben, a valódi biztonság a megalapozott jogszabályoktól, a folyamatot irányítók intelligenciájától, empátiájától és etikai tudatosságától, valamint a jól megírt szerződésektől függ.

A szexuális kifejezésnek, mint az emberi intimitás minden formájának, mindig szabadnak kell maradnia, soha nem szabad tartozni vele. Senki, semmilyen körülmények között sem érezheti magát erkölcsileg kötelesnek felajánlani a testét. A vágyat köteleességgé változtatni annyit tesz, mint kioltani a lelkét. Természetesen az önátadás választása, akár vágy nélkül is, lehet a szeretet vagy a nagylelkűség cselekedete (bár emberileg megkérdőjelezhető; és mi történik, ha mindkét fél csak azért szeretkezik, hogy a másiknak örömet szerezzen? Az eredmény ironikus és paradox módon az, hogy senki sem elégedett). De mindig választásnak kell maradnia, soha nem elvárásnak. Az öröm iránti mentális nyitottság, ha hiteles és szabad, kétségtelenül gazdagíthatja az intimitást, de soha nem szabad összekeverni a kötelezettséggel. Alapvető etikai különbség van a szégyen nélkül visszavonható szakmai kötelezettség és a visszautasítást büntudattá változtató erkölcsi elvárás között. A házasság patriarchális modelljeiben a nemet mondás gyakran „önzővé” tesz. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy egyenlőségjelet tennénk a két terület között.

De ha őszinték vagyunk, el kell ismernünk, hogy az érzelmi kényszer és az erkölcsi elvárás alattomosabb módon működhet a magánéleti kapcsolatokban, mint a szabályozott szakmai kontextusokban. A különbség a cselekedet visszautasításának erkölcsi következményeiben rejlik. Egészséges szakmai kontextusokban a cselekvő bármikor visszaléphet anélkül, hogy erkölcsileg hiányosnak tekintenék. Lehetnek gazdasági következményei, de senki sem kérdőjelezi meg a méltóságát. A „neme” nem foltot ejt az értékén. És a fantáziáinak sem szabadna szégyent hagyniuk rajta, ha szabadon kifejezik őket. A testünk visszatartásának szabadsága és a vágyaink felfedésének szabadsága ugyanazon méltóság két oldala. Egy mérgező házasságban, amelyet a kötelesség és az elvárások alakítanak, ugyanaz a „neme” büntudattal, érzelmi nyomással vagy csendes csalódással is fogadható. Az ár nem anyagi, hanem kapcsolati: megvonhatják a szeretetet, a megbecsülést vagy a békét. Az ember nem szolgálat. A szabadság ott ér véget, ahol a rendelkezésre állást feltételezik, és ahol a szabadság véget ér, ott ér véget a méltóság is.

Természetesen egyesek azzal érvelhetnek, hogy a súlyos bűncselekmények pusztá jelenléte elegendő kellene, hogy legyen a teljes betiltás igazolásához. Azt állíthatják, hogy bárki, aki elég őszinte és tiszta elméjű ahhoz, hogy elismerje a nyilvánvalót (hogy nem hihető, hogy egy ekkora globális jelenséget érintetlenül hagytak a súlyos problémák), annak a leg-radikálisabb prohibicionisták oldalára kell állnia, vagy szörnyű érzéketlenséggel vádolják. De ez a fajta gondolkodás minden összetett valóságot bináris logikára redukál. Ahogy később kifejtem, legalább két igazságot soha nem szabad elfelejteni:

i) először is, hogy a rendkívül súlyos bűncselekmények sajnos minden emberi szférában léteznek, még azokban is, amelyeket a legnemesebbnek tartanak. A formális beleegyezés és a valódi, korlátozás nélküli szabadság közötti feszültség nem a pornográfiára jellemző problé-

ma: számos területen felmerülhet, beleértve a házasságot is, ahol az érzelmi nyomás, a társadalmi elvárások vagy a pénzügyi függőség mélyen befolyásolhatja egy személy döntéseit. Mégsem tiltjuk a házasságot a patológiás esetei miatt. Elismerjük a fontosságát, és azon dolgozunk, hogy megvédjük azokat, akik sebezhetőek benne. Ugyanezt az érvelést kell alkalmazni itt is. ii) másodszor, hogy a felmerülő súlyos problémák lehetősége nem igazolhatja valaminek a betiltását, ami sok ember számára nemcsak a kifejezés vagy a szépség egy formáját jelenti, hanem az élet mélyen személyes és létfontosságú dimenzióját, hasonlóan ahhoz, ahogy a hit egy hívő számára. Mindkét esetben a jelentés intim területeiről van szó, amelyeket kívülről nem lehet megítélni. Ahogyan nem követeljük meg, hogy egy hit kollektív normákhoz igazodjon ahhoz, hogy legitim legyen, úgy a szexuális kifejezéstől sem követelhetjük ezt meg.

A tiltás, ahelyett, hogy megoldaná a fent tárgyalt problémákat, másokat generál, ugyanolyan súlyosakat, kezdve a szabadság megtagadásával azok számára, akik számára a kiállítás mély egzisztenciális szükséglet. A problémáknak az azokat tartalmazó teljes kontextus elpusztításával történő kiküszöbölése olyan, mint megpróbálni „meggyógyítani” egy rákot a beteg megölésével; vagy mint az evés, az öltözködés vagy a telefonhasználat megtagadása az etikátlan gyakorlatok támogatásának kockázatának elkerülése érdekében. Ehelyett hinnünk kell abban a lehetőségben, hogy eltávolíthatjuk a rosszat, miközben megőrizzük azt, ami jó, szabad és létezésre méltó. Pontosan ilyen esetekben válik elengedhetlenné a megkülönböztető képesség.

Bár a bűncselekményeket teljes elszántsággal el kell ítélni és üldözni kell, ezek nem indokolják a pornográfia betiltását. A történelem azt mutatja, hogy a teljes tiltás nem szünteti meg a keresletet. Felszín alá hajtja, olyan piacokra, ahol a visszaéléseket nehezebb felderíteni,

megelőzni vagy büntetni. Nincs okunk azt hinni, hogy a pornográfia kivétel lenne. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a szabályozás mindig a helyes válasz. Egyes piacok megérdemlik a tiltást (például az emberkereskedelem, a gyermekek kizsákmányolása vagy a kemény drogok), mert az általuk okozott kár inherens, és nem lehet felügyelettel kiküszöbölni vagy enyhíteni. A pornográfia esetében azonban ez nem így van: az eredendően káros piacokkal ellentétben biztonságosan működhet megfelelő szabályozással, biztosítva a tisztességes munkakörülményeket, a tájékoztatáson alapuló beleegyezést és a kötelező egészségügyi szűréseket. A törvényesség nem garantálja a tökéletességet, de lehetővé teszi az átláthatóságot és a felügyeletet. Egy nyíltan működő szektor fejlődhet, fejlődhet, és etikai normáknak kell megfelelnie. Az elmúlt években jelentősen megnőtt a figyelem ezekre a kérdésekre. És ha ezt továbbra sem tartják elegendőnek, a tiltó keresztes hadjáratok helyett sokkal produktívabb lenne, ha az aktivisták szigorúbb etikai tanúsítványokat szorgalmaznának anélkül, hogy megtagadnák azok szabadságát, akik úgy döntenek, hogy részesei lesznek.

A bűncselekményekkel kapcsolatos aggodalmak érthetőek és jogosak. Azonban az az érvelés, hogy a pornográfiát emiatt be kellene tiltani, ugyanolyan abszurd lenne, mint az, hogy az egyházat a bántalmazó egyének jelenléte miatt be kellene szüntetni (és meg kell jegyezni, hogy ezek a bűncselekmények sokkal súlyosabbak, mint bármi, ami a professzionális pornográfián belül előfordulhat, olyan okokból, amelyeket inkább nem is neveznék meg, bár mindenki számára ismertek). Ez egyértelműen ésszerűtlen és indokolatlan válasz lenne. Valaminek a megőrzése, ami sok ember számára mély értéket képvisel, miközben erős etikai felügyeletet igényel, nem az áldozatok fájdalmának elárulása, nem tagadás, hanem megkülönböztető képesség: a képesség arra, hogy elvállassuk azt, amit el kell ítélni, attól, ami még megérdemli, hogy létezzen. Ugyanez igaz a

családra is, amely vitathatatlanul a legszentebb intézmény az emberi társadalomban, a szeretet és a gondoskodás bölcsője. És mégis, amikor a család mérgezővé válik, a legpusztítóbb érzelmi és fizikai bántalmazás színterévé is válhat. Felszámoljuk-e a családot emiatt? Természetesen nem. Mert megértjük, hogy az értéke milliók életében továbbra is hatalmas, és hogy a fájdalomra adott válasz nem a pusztítás, hanem az igazságosság. Nem azért pusztítjuk el azt, ami jelentős és szép, hogy megbüntessük azokat, akik elárulták. Arra törekszünk, hogy gyógyítsuk, megvédjük és megőrizzük azt, ami még megérdemli, hogy létezzen.

Azt a logikát követve, amely inkább töröl, mint reformál, és inkább leegyszerűsít, mint megért, be kellene tiltanunk a munkát, a sportot, a zenét, az oktatást, a turizmust, a játékokat, az önkéntességet, vagy gyakorlatilag bármilyen emberi tevékenységet vagy intézményt, mert a bűncselekmények bármilyen kontextusban előfordulhatnak. Még a jótekonyság, az emberiség egyik legnemesebb tevékenysége is súlyos botrányokba keveredett. Vegyük például az Oxfam-botrányra Haitin, ahol egyes humanitárius munkatársak visszaéltek hatalmukkal, hogy kizsákmányolják a sebezhető nőket. Be kellene tiltanunk emiatt a jótekonyságot? Nem, természetesen nem. A probléma nem maga a jótekonyság, hanem azok az egyének, akik benne kiszolgáltatott egyéneket zsákmányolnak ki.

Ugyanez az érvelés vonatkozik a pornográfiára is: az iparágban az egyértelmű szabályozás szükségessége nem indok a tiltásra, hanem inkább egy módja annak, hogy biztosítsuk az érintettek védelmét, akár csak bármely más területen. Sőt, ahogyan a jelenség mértéke miatt ésszerűtlen azt hinni, hogy a bántalmazás soha nem történik meg, ugyanúgy nincs okunk feltételezni, hogy a helytelen viselkedés ebben az iparágban gyakoribb, mint a hagyományos munkahelyeken, ahol a bántalmazás különböző formái fordulnak elő, gyakran zárt ajtók

mögött és a nyilvánosság elől elzárva, olyan módon, amely rejtve marad, pontosan azért, mert ezeket a környezeteket tiszteletre méltónak és vitathatatlanak tekintik.

Jelenleg is emberek ezrei dolgoznak építkezéseken megfelelő biztonsági intézkedések nélkül, ami évente ezrek halálát okozza. Mégsem követeljük az építkezések betiltását, mert elismerjük mind társadalmi értékét, mind a biztonság szabályozás általi javításának lehetőségét. Miért kellene a pornográfiát, ahol a kockázatok nem összehasonlíthatók, úgy kezelni, mint ha veszélyesebb lenne?

Bizonyos károk nincsenek törvénybe foglalva. Nem minden seb bűncselekmény, de mégis sebek. Tehát számítanak. Vannak-e a pornográfián belül mérgező környezetek? Elkerülhetetlenül a válasz valahol mindig igen. Egyetlen ekkora emberi terület sem lehet teljesen mentes az ilyen problémáktól. De ez nem ok arra, hogy elítéljük a szexuális kifejezés egész birodalmát. Fennáll-e annak a veszélye, hogy egyesek a pornográfiát nem a vágy felfedezésére, hanem annak elhalványítására használják? Igen, természetesen fennáll. A világ tele van olyan emberekkel, akik ártanak annak, amit nem értenek. Legyetek nagyon óvatosak: nem arról van szó, hogy mennyire explicit egy jelenet, vagy mennyire intenzív lehet a fantázia. Amikor egy nő úgy dönt, hogy szabadon kifejezi mély vágyait, még a legmerészebb, legvadabbakat is, az számít, hogy azok az övéi legyenek, ne pedig kényszerítve. És ez a szabadság mindent magában foglal: a jogot, hogy bátran elfogadja szexualitását, vagy hogy teljesen elutasítsa azt. Mindkét választás (és minden, ami a kettő között van) jogos. A szabadsága, az önrendelkezése abban, hogy megválaszolja, megéli-e és hogyan éli meg szexualitását, a boldogsága: ezek teszik a különbséget. (És ez az igazság messze túlmutat a pornográfián.) Végso soron, ahogy nem tiltjuk be a házasságot azért, mert egyesek valami mérgezővé változtatják (anélkül, hogy technikailag bűncse-

lekményt követnének el), úgy a pornográfiát sem szabad betiltanunk azért, mert egyesek visszaélnék vele, vagy mert pusztán pénzcsináló gépezetté redukálják, valamit, ami az ember legmélyebb énjét tisztelhetné, valami üressé, lélektelenné, jelentéstől megfosztottá, vakká a szépségre, amit fel kellett volna tárnia.

Másrésről a súlyos kötelességszegés megléte, amely statisztikailag elkerülhetetlen minden nagyszabású emberi vállalkozásban, nem cáfolja a pozitív és mélyen jelentőségeltjes élmények valóságát: az iparágban sokan nyíltan beszélnek személyes kiteljesedésükről, még a pálya elhagyása után is, amikor bármilyen anyagi érdekelttség minimális vagy hiányzik. És ahogy a Forma-1-es pilóták is, előfordulhat, hogy nem megbánásból távoznak, hanem egyszerűen azért, mert úgy érezték, itt az ideje új fejezetet kezdeni az életben, talán családi aggodalmak vagy más személyes okok hatására. Ezek a pozitív beszámolók olyan valóságok, amelyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni. Egyesek ezt naiv vagy "romantizált" pornográfia-szemléletként elutasíthatják, de az igazán naiv az a feltételezés, hogy az emberi vágyak, motivációk és törekvések egyetlen, leegyszerűsített narratívára redukálhatók. Az az elképzelés, hogy minden nő, aki pozitívan beszél a pornográfiával kapcsolatos tapasztalatairól, kizárólag anyagi haszonszerzés céljából teszi ezt, egy nem cáfolható állítás. Ahogy Karl Popper kifejtette, egy empirikusan nem tesztelhető elmélet tudományosan nem érvényes. Ha minden pozitív beszámolót automatikusan elutasítunk, mint anyagi érdek által befolyásoltat, akkor nincs olyan megfigyelés, amely megcáfolhatná ezt az elméletet. Ez nem jelenti azt, hogy minden állítást kritikátlanul el kell fogadni, de minden kedvező tanúvallomás eleve, elvi okból történő elutasítása dogmatikus, nem pedig racionális álláspont felvételét jelenti. És a dogma, nem pedig az ész, a megértés igazi ellensége.

Visszatérve a kockázat kérdésére, érdemes megjegyezni, hogy sok társadalmilag elfogadott tevékenység sokkal nagyobb veszélyeket rejt magában, mint a pornográfia, mint például az autóversenyzés, az extrém hegymászás vagy a tudományos felfedezés halálos környezetben, például vulkánokban és barlangokban. Ezek a tevékenységek veszélyesek, mégis a társadalom nem követeli eltörlésüket, mert a veszély önkéntes és tudatos. Mindenki másképp találja meg az értelmet: ami egyesek számára vakmerőnek vagy abszurdnak tűnhet, az mások számára a teljes élet. A pornográfiával szembeni ellenállás tehát gyakran kevésbé a kimutatható károkra foglalkozik, és inkább a szexuális kifejezéssel kapcsolatos kulturális kellemetlenségekben gyökerezik. Egy szabad társadalomban nincs indok a beleegyezésen alapuló felnőtt tevékenységek tiltására pusztán azért, mert egyesek kockázatosnak vagy bölcsellennek tartják. Azoknak, akiket valóban érdekel, érveket kellene felhozniuk, nem pedig korlátozásokat kellene bevezetniük.

1.2) Veszélyes azok számára, akik nézik?

Egy gyakori érv szerint a pornográfia hatással lehet a mentális egészségre. Bár a pornográfiának lehetnek negatív hatásai, különösen a pszichológiailag sebezhető egyénekre, gyakran eltűnődöm azon, hogy a társadalomban gyakran megfigyelhető mélyen agresszív, durva és frusztrált viselkedés legalább részben a szexuális elnyomásból eredhet-e. Bár nem állítom, hogy pszichológiai szakértő vagyok, jogos filozófiai kérdés, hogy a kielégítetlen szexuális igények, ha elhúzódnak, hozzájárulhatnak-e az érzelmi egyensúlyhiányhoz. Nem egy végleges következtetés levonásáról van szó, hanem egy filozófiai aszimmetria kiemeléséről: a pornográfia potenciális káros hatásait vizsgáljuk, miközben ritkán vesszük figyelembe hiányának lehetséges pszichológiai következményeit bizonyos kontextusokban, különösen akkor, ha ezt a hiányt szégyen vagy internalizált bűntudat vezérli.

A pornográfiával kapcsolatos riadalmokeltő állításokkal ellentétben azonban elismerem, hogy nézőpontom hipotézis, nem pedig bizonyosság. Azt is érdemes hangsúlyozni, hogy nem az a szándékom, hogy magát az absztinenciát kritizáljam, amely egy legitim és személyes választás, amely sok ember számára semmilyen negatív következménnyel nem jár. A lényeg az, hogy azok számára, akik nincsenek kapcsolatban, akik elutasítják a prostitúciót, és akiknek az alkalmi szex nem kívánatos vagy elérhető lehetőség, a gyakorlati alternatívák korlátozottak. Ilyen esetekben a választás vagy az önstimuláció valamilyen formájára, amely magában foglalhatja a pornográfiát, vagy az absztinenciára korlátozódik. Ez nem azt jelenti, hogy a pornográfia kielégíti az intimitás iránti igényt: nem elégíti ki. Bizonyos körülmények között azonban nyomáscsőként is működhet: egy módja a felhalmozódott feszültség levezetésének és a működőképes belső egyensúly fenntartásának, elkerülve a pszichológiai megterhelést ott, ahol az elfojtás egyébként szorongáshoz vezethet. Ez nem ideális; ez egyszerűen emberi valóság. Ha a lehetséges ártalmakról beszélünk, akkor azokat igazságosan kell mérlegelnünk, helyett, hogy feltételeznénk, hogy az absztinencia eleve semleges, míg a pornográfia eleve káros, és érdemes megkérdezni, hogy a pornográfiának tulajdonított kockázatok valóban meghaladják-e a hosszan tartó vagy erőltetett absztinenciával járó kockázatokat.

Különösen a szexualitás torzított felfogásának kérdését illetően nem tagadom, hogy egyes egyének, különösen azok számára, akik küzdenek a kritikai gondolkodással, a pornográfia negatív hatásokkal járhat, például irreális elvárások kialakulásával, de ez nem a pornográfia sajátossága, vegyük például a közösségi médiában a tökéletesség kultuszát vagy a mainstream filmekben és sorozatokban látható idealizált ábrázolásokat. Amit biztosan tudunk, az az, hogy a közösségi média függőséget okoz, és a valóság torz képét elősegíti. Gon-

doljunk csak az olyan összeesküvés-elméletek terjedésére, mint a chemtrailek, az oltásellenes mozgalmak, a laposföld-elmélet vagy az evolúcióelmélet elutasítása.

Bár valóban vannak olyan mozgalmak, amelyek a közösségi média szigorúbb szabályozását szorgalmazzák, kevesen javasolják a teljes betiltást. Ehelyett a figyelemfelkeltés, a felelősségvállalás előmozdítása és a megfelelő használat biztosítása a hangsúly. Természetesen, akárcsak az alkohol és más felnőtteknek szóló tartalmak, a pornográfia is csak az érett egyének számára maradhat elérhető. A kiskorúak hozzáféréseinek megakadályozása egy külön kérdés, amely a szabályozásra vonatkozik, nem pedig a mindenkire vonatkozó tiltásra.

Vajon egyeseknél kialakulhat a pornográfia kényszeres használata? Természetesen, ahogy a tudomány is mutatja, ez más szórakozási formákkal is előfordulhat, beleértve a televíziót, a videojátékokat, sőt, olyan egészséges tevékenységeket is, mint a tanulás, a táplálkozás vagy a testmozgás. A tudomány a megértésért van, nem az erkölcsi keresztes hadjáratok legitimálásáért. Azoknak, akik kényszeres viselkedéssel küzdenek, orvosi és terápiás segítséget kell kérniük. Gondoskodásra, támogatásra és tiszteletre érdemelnek, nem pedig egy olyan cenzúrázó államra, amely mindenki mást megbüntet a szenvedésük nevében. Ez sem igazságos, sem méltóságteljes nem lenne, sem számukra, sem mások számára. Nagyon ritkán iszom egy sört, a feleségem pedig minden pénteken két eurót játszik a lottón. Mindkettőt be kellene tiltani, mert egyesek alkoholizmusban vagy szerencsejáték-függőségben szenvednek? Miért ne élvezhetnénk békében az alapvetően ártalmatlan "bűnöket"? A probléma nem a pornográfia, a közösségi média, a szerencsejáték, az okostelefon-használat, a vásárlás vagy az alkohol, hanem az a kontextus, amelyben ezek előfordulnak.

Vannak, akik manipulatíván tiltakozhatnak a WHO tekintélyére hivatkozva, de ez félrevezető. Az Egészségügyi Világszervezet nem támogatja a pornográfia betiltását. Aggodalmi középpontjában a kiszolgáltatott népességcsoportok (különösen a kiskorúak, akiket szigorúan ki kell zárni a hozzáférésből) védelme áll, nem pedig a felnőtt szexuális kifejezés tiltása. Ahogyan aggodalmat vet fel a túlzott képernyőidő miatt is anélkül, hogy a kockázataik ellenére is rendkívül értékes eszközök, például az okostelefonok betiltására szólítana fel.

Összefoglalva, bár tagadhatatlan, hogy a pornográfiának lehetnek negatív hatásai, társadalmi pestisként való ábrázolása durva túlzás, amely eltorzítja a valóságot. A legtöbb ember számára, hétköznapi körülmények között, ártalmatlan szórakozási formaként működik. Ez nem jelenti azt, hogy mindenki számára ártalmatlan, de a felnőtt szórakoztatás más típusaihoz hasonlóan a túlnyomó többség felelősségteljesen élvezheti káros következmények nélkül. Ahelyett, hogy erkölcsi pánikot szítana, racionálisabb megközelítés lenne a felelős fogyasztásra összpontosítani, ahogyan azt más felnőttorientált iparágakkal is tesszük.

2) Megakadályozná-e a pornográfia eltörlése az intim anyagok illegális terjesztését?

A pornográfia betiltása mellett szóló egyik érv az lehet, hogy hozzájárul a magánjellegű szexuális tartalmak jogosulatlan terjesztéséhez. Ez egy mélyen aggasztó kérdés, amely nemcsak a figyelmünket, hanem az áldozatokkal való empátiánkat és rendíthetetlen szolidaritásunkat is megérdemli. A szegény teljes mértékben azokat illeti, akik megsértik a bizalmukat, vagy abból táplálkoznak, nem őket. Nincsenek egyedül, vannak emberek, akik mellettük állnak. Nekik azt mondanám: Ha a mai nap elviselhetetlennek tűnik, tartsatok ki. Többek vagytok ennél a fájdalomnál. Méltóak vagytok a szeretetre, a tiszteletre és az igazságszolgáltatásra. Nem az határoz meg benneteket, hogy

mit tettek veletek. Azonban az az elképzelés, hogy ezt a problémát a legális pornográfia betiltásával lehet megoldani (ezáltal korlátozva azok szabadságát, akik a szexuális kifejezést és a szexuális mutatókat kielégítőnek találják), több okból is hibás (bár férfiak is lehetnek áldozatok, a stigma és a következmények gyakran súlyosabbak a nők esetében: az értekezés kedvéért ezért a továbbiakban a női esetre fogok utalni).

Képzeld el, hogy egy elnyomó és ezért pornográfia-ellenes államban (fasiszta, kommunista, teokratikus stb.) egy nő feljelenti egy róla készült intim videó beleegyezés nélküli megosztását: védelemben részesül, vagy fennáll a veszélye annak, hogy "erkölcstelen cselekedetek" miatt üldözik? A szabályozással rendelkező országokban vannak jogi eszközök a videók illegális terjesztésének bejelentésére és büntetésére. A prohibicionista országokban azonban az áldozatok akadályokba ütközhetnek az igazságszolgáltatás keresése során, mivel maga a szexuális tartalom megvitatása is megbélyegezhető vagy akár kriminalizálható, ami potenciálisan eltántoríthatja őket a visszaélések bejelentésétől.

Vannak, akik azzal érvelhetnek, hogy ez a probléma kevésbé elterjedt azokban az országokban, ahol a pornográfia tiltott, mivel elméletileg nem lennének intim videók, amelyeket beleegyezés nélkül meg lehetne osztani. Ez az érvelés azonban legalább két okból mélyen hibás.

Az első az, hogy még azokban az országokban is, ahol a pornográfia legális és széles körben elérhető, a beleegyezés nélküli intim anyagok terjesztése vagy keresése nagyon súlyos bűncselekmény, amelyet az áldozatok védelmére és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonására célzó külön törvények üldöznek. Ezen védelmi intézkedések megerősítése és végrehajtásuk biztosítása nemes ügy, amely megérdemli a rendíthetetlen támogatást.

A második az, hogy még ha abszurd módon feltételeznénk is, hogy a tiltó országokban egy intim videó kevésbé könnyen terjed, ez semmit sem változtatna: A forgalom csökkentése semmit sem jelent, ha az ár az áldozat elhallgatása vagy szexualitásának kriminalizálása. Továbbá a tiltott terjesztésből eredő legsúlyosabb károk nem feltétlenül nagy léptékben jelentkeznek, ismerősök között is előfordulhatnak, mély és igazságtalan szenvedést okozva, és ez függetlenül a hozzáférhető pornográfia mennyiségétől. Ez a fájdalom még pusztítóbb lehet azokban a kontextusokban, ahol a szexualitást erősen stigmatizálják: pontosan azokban az országokban, ahol a szex tabu és a pornó tiltott, az áldozat megtorlásának kockázata még nagyobb, mert nemcsak akarata ellenére leplezik le, hanem egy társadalmilag elfogadhatatlannak tartott cselekmény bűnösének is bélyegzik. Ilyen kontextusokban az áldozatnak nincs módja megvédeni magát, míg a videó terjesztői büntetlenül maradnak, vagy akár támogatást találnak a társadalmi képmutatásban, amely a nőket jobban elítéli, mint a férfiakat.

3) Megalázó-e a pornográfia?

Ez a kritika egy nagyon megkérdőjelezhető feltételezésen alapul: ki dönti el, hogy mi a "megalázó", és kinek? Nem akarok itt minden értéket relativizálni. Inkább egy alapvető etikai pontot szeretnék hangsúlyozni: amikor egy felnőtt érvényes, tájékozott beleegyezését adja egy szexuális kifejezéshez, és nem érez szégyent vagy kárt emiatt, akkor fel kell tennünk magunknak a kérdést, hogy az, hogy „megalázónak” nevezzük, magát a cselekedetet tükrözi-e, vagy egy külső erkölcsi ítéletet vetítenek rá.

Volt idő, amikor még Flaubert Bovarynéját is obszcenitás miatt vádolták meg. És sokáig még Michelangelo Sixtus-kápolna freskóit is botrányosnak tartották meztelenségük miatt. Amit „megalázónak” tekintenek, az mindig is

nagyrészt kulturális felfogás kérdése volt, nem pedig objektív igazság. A színházat is sokáig becstelennek tartották, olyan módon, amit ma már nehéz elképzelni. Ugyanez mondható el a munkáról is: sok múltbeli társadalomban azt, amit ma nemes és méltóságteljes tevékenységnek tartunk, egykor szégyellnivalónak tekintették. A Jegyesek című művének 4. fejezetében Alessandro Manzoni egy kereskedő történetét meséli el, aki megöregedve szégyellte „mindazt az időt, amit a világban valamivel töltött”, és szokásos intelligenciájával és finom humorával megjegyzi, hogy „az eladás nem nevetségesebb, mint a vásárlás”, kiemelve, mennyire abszurd volt egy társadalom számára szükséges tevékenységet megalázónak tekinteni.

3.1) Kinek a számára megalázó?

Egy felnőtt által önként végzett tevékenység „megalázóként” való megjelölése csupán a személyes érzések külső kivetülése, nem pedig objektív valóság. Bevallom: személy szerint sok valóságshow-t megalázónak találok, mind az érintettek méltósága, mind intelligenciája szempontjából, de elismerem, hogy ez ízlés kérdése, nem pedig jogi aggály. Mások élvezik őket, és ez elég. Bizonyára mindannyian egyetérthetünk abban, hogy az ilyen programok törvényi betiltása a személyes szabadság egyértelmű megsértése lenne.

Ha viszont azt állítják, hogy a pornográfia megalázó a néző számára, akkor mi teszi a szex nézését megalázóbbá, mint a sport-, film- vagy dokumentumfilm-nézést?

Azt lehetne mondani, hogy a pornográfia készítése megalázó. Ha azonban valaki valamit pozitívnak és beteljesítőnek él meg, nincs ok kritizálni csak azért, mert nem illik a hagyományos társadalmi normákba. A pornográfia tartalmazhat mocskos beszédet, vagy olyan dinamikákat foglalhat magában, mint a kontroll és a megadás konszenzuson alapuló és élvezetes felfedezése. De ezek a kölcsönös beleegye-

zés és a személyes autonómia által meghatározott térben zajlanak, ami alapvetően megkülönbözteti őket a kénysztől. Semmi közük ahhoz az elnyomáshoz, amely izgalomba hozza egy erőszaktevő beteg elméjét. Az alapvető különbség a beleegyezés: ami egy szexuális dinamikát vonzóvá tesz, *pontosan* az a tény, hogy mindkét fél szabadon választja és élvezzi, semmi sem állhatna távolabb bármilyen bántalmazástól. Azt is érdemes megjegyezni, hogy egyesek mély beteljesülést találnak az uralkodás és az alávetettség konszenzuson alapuló dinamikájában, amely nem az erőszakon vagy a szenvedésen alapul, hanem a bizalomban, a pszichológiai megadásban és a kontroll és a sebezhetőség szerepeinek felfedezésének közös örömeiben. Ez is a szexuális kifejezés érvényes és értelmes formája, mindaddig, amíg szabadon választják és kölcsönösen élvezik. Ahhoz, hogy etikailag megalapozottak legyenek, ezeknek a dinamikáknak mély érzelmi ráhangolódáson kell alapulniuk, és azért kell őket választani, mert rezonálnak az érintettek belső igazságával. Az ilyen élmények „megalázónak” bélyegzése figyelmen kívül hagyja az emberi szexualitás sokszínűségét, és azzal a kockázattal jár, hogy a személyes kellemetlenségeket másokra vetítjük ki. Ez a sokszínűség nemcsak a merész kifejezést foglalja magában, hanem a hallgatást is. Vannak, akik a szex felé fordulva fejezik ki autonómiájukat; mások azzal, hogy elfordulnak tőle. A szabadság egyetlen formája sem legitimebb, mint egy másik. A tartózkodás nem elnyomás, és az érdektelenség nem kudarc. Az igen kimondásának szabadsága semmit sem jelent a nemet mondás egyenlő szabadsága nélkül, nemcsak egy pillanatra, hanem talán egy egész életre. Sőt, a pornográfia nem feltétlenül foglalja magában a merész dinamikákat. A kifejezések széles spektrumát öleli fel, az erotika leglágyabb és legromantikusabb formáitól a kifejezettebb előadásokig. A pornográfiának nincs egyetlen definíciója, ahogyan a szexualitás megtapasztalásának sincs egyetlen módja. A lényeg az, hogy min-

den forma a beleegyezésen és a személyes választáson alapuljon.

Ha egy szexuális élményt tudatosan választanak felnőttek, és biztonságban élik meg, akkor az, hogy megaláznak minősül-e, személyes nézőpont kérdése, nem pedig a tiltás indoka. Nevetséges, ha valaki azt diktálja: „Nem, nem szabad így élvezned, csak azért, mert nem szeretem”. Végző soron ez az elv bármilyen más emberi tevékenységre is vonatkozik: és az extrém hegymászással való összehasonlítást ismét nagyon érdekesnek találom: egyesek rendkívül kielégítőnek találják, míg mások számára rémálom lenne. Az előbbieket megfosztása ettől az élménytől majdnem olyan súlyos bűncselekmény lenne, mint az utóbbiak kényszerítése arra, hogy átéljék.

Azt is érdemes megfontolni, hogy nem ésszerűtlen feltételezni, hogy még azok is, akik szkeptikusak vagy személyesen közömbösek a pornográfiával szemben, valószínűleg elismerik, hogy nem mindegyik csúnya, lélektelen vagy megalázó. Még ha félretesszük is szinte az összes létező tartalmat, nehéz elhinni, hogy a legtöbb ember, ha egy széles és sokszínű spektrumnak lenne kitéve, ne találna legalább néhány olyan művet, amely rezonál velük. Nem azért, mert „képmutatók”, hanem azért, mert az erotikus képzelet ugyanolyan sokszínű és összetett, mint a zene vagy a költészet. Még ha abszurd módon elfogadnánk is a „betiltom, mert nem tetszik” tiltó logikát (ami etikailag tarthatatlan logika), a teljes tiltás mögött rejlő implicit szillogizmus akkor is összeomlana.

3.2) Az erkölcsi kettős mérce

A valóságban az az elképzelés, hogy a pornográfia megalázó, gyakran egy hosszú kulturális hagyományt tükröz, amely mindig is a női szexualitást valami ellenőrizendő és korlátozandó dolognak tekintette. Nem véletlen, hogy a pornót készítő nőket gyakran rosszul ítélik meg, míg a férfiakat sokkal kevésbé, ha nem is cso-

dálják. Ugyanez a minta vezet oda, hogy egy sok partnerrel rendelkező férfit dicsérnek, egy nőt pedig elítélnek ugyanazért a viselkedésért. De ha a probléma a társadalmi megbélyegzés, a megoldás nem a pornográfia betiltása: a körülötte lévő mentalitás megváltoztatása. Nem a pornográfia az, ami lealacsonyítja a nőket, hanem inkább azok a társadalmi normák, amelyek erkölcsi terhet rónak a nőkre szexuális döntéseikért. Ez az ítélezés a szexuális elnyomás egyik formája. Az ilyen elítélés nemcsak igazságtalan, hanem alapvetően összeegyeztethetetlen a méltányosság és az ítélezésmentesítés elveivel is, amelyeket az igazi keresztény etika hirdet.

De van valami még ennél is aggasztóbb az az állítás mögött, hogy egy nőnek „nem szabad” pornográfiát néznie, nem azért, mert nem akarja, hanem azért, mert mások szerint az méltatlan hozzá. Ez az érvelés nem védelmező jellegű: szexista és végző soron dehumanizáló. Azon a feltételezésen alapul, hogy a nők nem képesek teljesen maguk eldönteni, mi tiszteli vagy gyalázza a méltóságukat. Azt mondani egy nőnek, hogy „nem készíthet pornográfiát”, mert sérti az erkölcsi ízlésedet, nem különbözik attól, mintha azt mondanánk neki, hogy „nem beszélhet nyilvánosan”, vagy „otthon kell maradnod és főznöd”.

Nem a lelkének védelméről van szó, hanem az akaratának ellenőrzéséről. Megtagadni valakitől a jogot, hogy meghatározza a saját méltóságát, az objektivizáció mélyebb formája, mint bármely konszenzuson alapuló cselekedet. Azt mondja: »Nem lehetsz önmagad, mert már eldöntöttük, hogy kinek kellene lenned.«”. És nincs kegyetlenebb vagy arrogánsabb sértés annál, mint ha úgy teszünk, mintha védelmezni akarnánk valakit azzal, hogy megtagadjuk tőle a jogot, hogy az legyen, aki. Nem vállalom a nők nevében való beszédet, csak azért, hogy azok mellett álljak, akiket elítéltek, és megerősítsem méltóságukat.

Emlékeznünk kell arra, hogy a megbélyegzés nemcsak azokat célozza meg, akik a pornográfiát választják hivatásul. Talán még kegyetlenebbül sújtja azokat is, akik egyszer már kipróbálták, kíváncsiságból, vágyból, a szabadság érzéséből, vagy akár csak azért, hogy könnyű pénzt keressenek, majd idővel talán elkezdtek kételkedni, azon tűnődve, hogy ez a választás nyomot hagyott-e bennük. Ezeknek a nőknek minden tölem telhető gyengédséggel és erővel azt akarom mondani: semmit sem veszítettetek. Sem a méltóságotokat. Sem a szeretethez való jogotokat. Sem a képességeket, hogy tisztelettel és őszinte, gyengéd szeretettel teli szemekkel lássanak benneteket. Nincs veletek semmi baj, akkor sem, és most sem. Azok, akik megértés nélkül ítélkeznek felettetek, csak a saját korlátaikat tárják fel, nem a tiédet. Megérdemlitek... szenvedéllyel, tisztelettel, költészettel szeretve lenni. Nem annak „dacára”, amit tettél, hanem annál is inkább a bátorságod miatt. Mert megmutatni magad, szégyenkezés nélkül kimondani a világnak: „ez vagyok én”, nem csupán a bőröd felfedését jelenti, hanem a lelked felfedését is. És ez is valami mélységesen emberi és mélységesen méltó dolog. Ez nem azt jelenti, hogy egy ilyen döntést könnyedén kellene meghozni. Ahogy korábban mondtam, „ha a probléma a társadalmi megbélyegzés, a megoldás nem a pornográfia betiltása: hanem a körülötte lévő mentalitás megváltoztatása”, de ez a cél még messze van, és talán soha nem is fog teljesen megvalósulni. A megbélyegzés létezik, és ha valaki túl törekenynek érzi magát ahhoz, hogy könnyedén, békében viselje, nem hiszem, hogy bölcs dolog figyelmen kívül hagyni. De ennek semmi köze annak az embernek az értékéhez, aki átélte ezt a tapasztalatot.

3.3) Más emberek szabadságától való félelem

Személy szerint, a legtöbb emberhez hasonlóan, én is érzelmileg és szexuálisan monogám és zárkózott vagyok, és nem érdekel, hogy a

szexualitásomat másképp éljem meg. De ettől nem érzem magam felsőbbrendűnek azoknál, akik az enyémtől eltérő döntéseket hoznak (például a pornográfiát jellemző promiszkuitás vagy exhibicionizmus), ahogyan nem érezném magam jobbnak annál, aki extrém sportokat űz, vagy olyan szenvedélyeknek szenteli magát, amelyeket én nem gyakorolnék. Az egyetlen kritérium, ami igazán számít, az érintettek önkéntes és tájékozott beleegyezése. Miért kellene azt mondanom azoknak, akik másképp élik meg a szexualitásukat, mint én: "Én igaz vagyok, te pedig tévedsz"? Milyen objektív elv igazol egy ilyen álláspontot? Milyen értelemben vagyok erkölcsileg felsőbbrendű? Az igazi szerelmet nem fenyegeti a szexuális kifejezés, különösen akkor, ha megértjük, hogy a szex és a szerelem, bár gyakran találkoznak, nem ugyanaz. Érzelmi bevonódást érezhetünk vágy nélkül, és vágyat érzelmi bevonódás nélkül. Ez nem az emberi természet hibája. Gazdagságának része. Szilárdan hiszek a férfiak és nők közötti mély barátság lehetőségében, vagy – melegek esetében – azonos neműek között. Elszomorít, amikor az emberek úgy érzik, hogy mindenféle vonzalmat vagy közelséget szexualizálniuk kell, mintha az egyetlen érzelmi nyelvünk erotikus lenne. Hatalmas szépség rejlik azokban a kötelékekben, amelyek semmi más nem kérnek, csak jelenlétet, hűséget és a másik számára való csendes örömet. Úgy hiszem, ez a rövid kitérő nem téves. A filozófiai gondolkodás azt is jelenti, hogy felismerjük a látszólag különböző témák közötti mély összefüggéseket. A szexuális szabadság magában foglalja a szexuális együttlét mellőzésének szabadságát, a mély, nem erotikus kötelékek ápolásának szabadságát, az előre meghatározott minták nélküli érzelmi kapcsolatok megélésének szabadságát. Itt meg akartam kérdőjelezni azt az elképzelést, hogy bizonyos kapcsolatokat szexualizálni vagy kategorizálni kell. Valójában ez ugyanaz az impulzus, amely a pornográfia betiltásának vágyát is megalapozza: a címkézés, a kategorizálás, az irányítás megszállotság. Más szóval, ezek a gondolatok, bár szemé-

lyesek, mélyen számítanak, mert a mások szabadságának tiszteletben tartására való képességünk azzal kezdődik, hogy képesek vagyunk megérteni az emberi kapcsolatok sokszínűségét. Pontosan az emberi tapasztalatok gazdagsága az, ami emlékeztet minket arra, hogy nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ítélkezzünk. Ha valaki önként választja a pornográfia nézését, megelégedését leli a munkájában, és nem szenved kárt, a valódi kérdés az, hogy vajon bárki másnak joga-e ítélkezni felette. Kik vagyunk mi, hogy azt mondjuk, hogy ez „megalázó”? A személyes kellemetlenségeken alapuló erkölcs törvénybe iktatásának kísérlete veszélyesen közel kerül az autoriter mentalitáshoz, és tágabb filozófiai aggályokat vet fel az egyéni szabadsággal és az állami magánélet feletti ellenőrzéssel kapcsolatban.

Ahogy John Stuart Mill találóan megfogalmazta a Szabadságról című művében:

> Amint egy személy viselkedésének bármely része károsan érinti mások érdekeit, a társadalom joghatósággal rendelkezik felette, és az a kérdés, hogy a közérdeket előmozdítják-e vagy sem a viselkedésbe való beavatkozással, vita tárgyává válik. De nincs helye az ilyen kérdések megvitatásának, ha egy személy viselkedése rajta kívül senki más érdekét nem érinti, vagy nem feltétlenül érinti őket, hacsak nem akarja (minden érintett személy nagykorú és a szokásos értelmi szinttel rendelkezik). Minden ilyen esetben tökéletes szabadságnak kell lennie, jogilag és társadalmilag, hogy megtegye a cselekedetet és viselje a következményeket.

Hasonló viták merülnek fel az egyéni autonómia más területein is. Vegyük például az eutanáziát: meg kellene-e tagadni egy tájékozott, beleegyező egyéntől a szenvedései megszüntetésének jogát? Vagy vegyük a homoszexualitást, amelyet viszonylag nemrégiben is korlátoztak a pornográfia ellen ma olykor felhozott moralizáló érvek alapján. A világ egyes részein még mindig törvényen kívüli, gyakran hetero-

szexuális férfiak által (sok kontextusban a nők hajlamosabbak nagyobb toleranciát mutatni, és a kulturálisan regresszív országokban egyébként is ritkán töltenek be hatalmi pozíciókat), akik – éppen azért, mert heteroszexuális férfiak – megértik, milyen gyötrelmes lenne egy olyan világban csapdába esniük, ahol az intimitás egyetlen megengedett formája a férfiakal való kapcsolat. És mégis, ennek megértése ellenére, feljogosítva érzik magukat arra, hogy pontosan ezt erőltessék a leszbikus nőkre, megtagadva tőlük a jogot, hogy a saját természetüket kövessék és szabadon szeressenek. Nem tudatlanságból, hanem abból a szándékból, hogy másokra rákényszerítsék azt, amit ők maguk soha nem fogadnának el. A pornográfiához hasonlóan ezek az esetek is ugyanazt az alapvető félelmet mutatják mások szabadságától, és azt a megszállottságot, hogy kontrollálni akarják azt, ami más.

Mégis, pontosan azért, mert a homoszexuális szabadság védelme ilyen fontos, fel kell ismeri azokat a kockázatokat is, amelyeket az öndicsérő célú kihasználása jelent. Az utóbbi években egyes nyugati kontextusokban egyre több olyan embert láttunk, akik a szexuális kisebbségek képviselőinek álcája alatt jobban törődnek az erkölcsi felsőbbrendűségük fitogtatásával, mint azok tényleges jólétével, akiket állítólag védenek. Ezek a dinamikák, amelyeket gyakran inkább a hiúság, mint az erény vezérel, elidegeníthetik a közvéleményt, kulturális fáradtságot okozhatnak, sőt, maguknak a homoszexuális embereknek is megnehezíthetik az életét, akik zavarban érezhetik magukat, félreértelmezve vagy ideológiai csatákban szimbólumokká redukálódva. Nagyon hasonló jelenség figyelhető meg az antirasszista aktivizmusban, ahol egyes hangok nem az igazságszolgáltatást, hanem a reflektorfényt keresik. A méltóságért és az egyenlőségért folytatott küzdelem jobbat érdemel, mint hogy az ego instrumentalizálja. Ahogy Alessandro Manzoni egyszer megjegyezte (A jegyesek 13. fejezete), gyakran előfordul, hogy

> a leghevesebb támogatók akadállyá válnak. Egy máig érvényes igazság: a legbuzgóbb támogatók, alázat és mérték nélkül, gyakran akadályt jelenthetnek abban az ügyben, amelyet szolgálni szándékoznak.

4) Vajon a pornográfia tárgyasítja az embereket?

Bár fontos felismerni, hogy egyesek valódi szexuális beteljesülést találhatnak az erotikus tárgyasításban, egy konszenzuson alapuló és intim keretrendszerben, az objektívizáció kifejezést gyakran negatív értelemben használják, az akarat, a méltóság vagy az emberség elvesztését sugallva. De ezek alapvetően különböző fogalmak. Az erotikus objektívizáció, ha szabadon választják és kölcsönös tisztelettel élik meg, nem ugyanaz, mint az embertelenítés. Az előbbi a személyes kifejezés érvényes formája lehet; az utóbbi az én megsértése.

De amikor a pornográfiában az objektívizációról beszélünk, valóban az utóbbira gondolunk? Ha egy felnőtt és beleegyező személy úgy dönt, hogy pornót készít, kik vagyunk mi, hogy azt mondjuk, hogy "tárggyá redukálódik"? Ha ez a logika érvényes lenne, azt kellene mondanunk, hogy egy modellt azért objektíválnak, mert az esztétikája miatt értékelik, vagy hogy egy sportolót azért objektíválnak, mert az értéke a fizikai teljesítményhez kapcsolódik. De senki sem emel ilyen kifogásokat, mert egyértelmű, hogy egy személy értéke soha nem redukálódik egyetlen dimenzióra. Továbbá a pornográfia nem törli el azok személyiségét, akik gyakorlói. Miért ne lehetne ehelyett az egyéniség kifejezésének módja?

A „tárgyként való tekintet” kifejezés önmagában is problematikus. A pornóelőadót nem manőkennek vagy üres héjnak tekintik: pontosan az a tény, hogy él, jelen van és tudatos, ad értelmet a jelenetnek, és teszi erotikussá. Ami felkelti a vágyat, az nem a szubjektivitás hiá-

nya, hanem pontosan a tudatos jelenléte, a tekintet mögötti tudatosság, az önmaga szándékos megmutatásának aktusa. Nem tárgygyá redukálódik; egy szubjektum, aki úgy dönt, hogy bizonyos esztétikai kódokkal játszik. És ez a szándékos választás az, ami megkülönbözteti az erotikus megjelenítést az embertelenítéstől. Pontosán ezért nem lehet ugyanolyan értékes a mesterséges intelligencia által generált pornográfia, bármennyire is realisztikus, soha nem lehet ugyanolyan értékes, mint a valódi pornográfia. Ezek nem csupán képek, hanem az emberi jelenlét kifejeződései, a tudatos egyéneké, akik úgy döntenek, hogy látják őket. Azok az etikai és érzelmi dilemmák, amelyek hamarosan felmerülnek a mesterséges intelligencia pornográfiában való használatával kapcsolatban, újabb bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy az előadókat nem tárgyakként, hanem tudatos egyénekként érzékelik. Ha valóban pusztán eszközként tekintenénk rájuk, a pornográfia mesterséges másolatokká válna. Erősen kétsélem, hogy ez valaha is így lesz. A mesterségesen generált figuratív művészet számos más területen is hatékony lehet, de pontosan a pornográfiában nem képes helyettesíteni az emberi elemet. Vannak olyan ágazatok, ahol az embereket gyakran helyettesíthető eszközként kezelik: gyárakban, irodákban, ügyfélszolgálatban. Természetesen nincs semmi eredendően rossz az automatizálással: az emberi munkaerő gépekkel való helyettesítése gyakran a haladás jele, nem pedig az etika kudarca. De fel kell ismernünk, hogy mit tár fel. Amikor egy gép hatékonyabban tudja elvégezni a munkát, az embert erkölcsi habozás nélkül elutasítják, mintha jelenlétének nem lenne belső értéke. Így néz ki az igazi objektívizáció. Paradox módon pontosan a pornográfiában (maga azon a területen, amelyet azzal vádolnak, hogy az embereket tárgyakká redukálja) nem lehet helyettesíteni az emberi jelenlétet. És ez a megfigyelés rávilágít arra az állítás tévességére, hogy az előadókat tárgyakként tekintik: ha valóban azok lennének, a mesterséges intelligencia másolatai több mint elegendőek lennének. Más szó-

val, pontosan ott, ahol nagyobb a vád az objektivizációval, ott valószínűleg nagyobb az emberi pótolhatatlanság elismerése.

A valóságban azok, akik a pornográfiát „tárgyasítással” vádolják, gyakran a női szexualitás megbélyegzésére törekszenek. Miért kellene egy nőt, aki úgy dönt, hogy megmutatja a testét, „tárggyá redukálni”, míg azokat, akik elrejtik, „tiszteletreméltónak” tekinteni? Ez a mentalitás nem védi a nőket, hanem infantilizálja őket. Az igazi tisztelet nem abban rejlik, hogy megmondjuk nekik, mit tehetnek és mit nem, hanem abban, hogy elismerjük a saját döntési képességüket. A pornó készítése vagy az apácaként való lét egyaránt legitim és mélyen tiszteletre méltó választás. Gyűlöletes, hogy vannak emberek, akik az egyiket tisztelik, a másikat pedig nem. Mindkettő az önmeghatározás formája, egyik sem többé-kevésbé nemes, amíg szabadon választják.

Vannak, akik Kantra hivatkoznak, hogy azzal vádolják a pornográfiát, hogy az emberi lényt tárggyá redukálja. De pontosan a legnemesebb elve, amely azt parancsolja, hogy minden embert célként, és soha ne pusztán eszközként kezeljünk, mutatja meg ennek az érvelésnek a hibáját. Ha egy személy, teljes öntudatában, úgy érzi, hogy életének egyik célja a megmutatás, akkor nem tárgy: egyén, aki döntéseket hoz a saját testéről és szexualitásáról. Az adott személy iránti erkölcsi tisztelet azt jelenti, hogy tiszteletben tartjuk ezt a választást, nem pedig elnyomjuk. Ha megtagadjuk tőlük ezt a szabadságot egy olyan domináns társadalmi szexualitási modell fenntartása nevében, amelyet nem ismernek el a sajátjuknak, az pontosan azt jelenti, hogy eszközként kezeljük őket egy olyan cél eléréséhez, amelyben nem osztoznak (nevezetesen a szexualitás kollektív és moralizáló víziójának megőrzése), ahelyett, hogy öncélként kezelnénk őket. És ez igen, valóban objektivizálást jelent.

Vannak, akik azt kifogásolhatják, hogy még az autonómia és a beleegyezés megadása ellenére is gyakran egyfajta objektivizálással jár, és hogy ez önmagában ellentmondana Kant elvének, miszerint soha ne kezeljünk egy személyt pusztán eszközként. De ez a nézőpont mélyen megkérdőjelezhető. Amikor megengedjük egy önmagával teljesen tisztában lévő felnőttnek, hogy pornográfiával foglalkozzon, nem kényszerítjük vagy csapjuk be arra, hogy olyasmit tegyen, amit nem akar, hanem megengedjük neki, hogy kielégítsen egy szükségletet, hogy olyan önkifejezési formát kövessen, amely fontos számára.

Amikor egy személy tudatosan úgy dönt, hogy mások tekintetének kínálja magát, akár olyan formában is, amely erotikusan játszik az objektivizálással, akkor nem eszközzé redukálódik. Cél választ; cselekvőképességet gyakorol. Ilyen esetekben a test nyelvvé, kifejezésmóddá, sőt kulturális vagy egzisztenciális kijelentést tesz. Ha önként vállalom egy szerepet, akár olyat is, amely szimbolikusan „eszköz” pozíciójába helyez, akkor szubjektum maradok. Én vagyok a pillanat szerzője. Kant imperatívuszát nem az erotikus szerepek vagy a teatralitás tilalmaként értelmezem, hanem a személy szuverenitásának tiszteletben tartására való felhívásként, különösen akkor, amikor szabadsága nem konvencionális, de etikailag ártalmatlan formákat ölt. Röviden, a vágyottnak vagy az örömet nyújtónak lenni, ahogy az énekesek vagy táncosok is teszik, nem ugyanaz, mint tárggyá válni.

Ha a történelmi Kantot a 21. századba vinnénk, és megkérdeznénk tőle, mit gondol a pornográfiáról, valószínűleg megdöbbenne (és nem zárhatom ki, hogy ugyanez igaz lehet Millre is). Ezt a reakciót korának kulturális és szexuális normái alakítanák, nem pedig erkölcsi filozófiájának alapelvei. Ezért állítom, hogy kulcsfontosságú etikai gondolatainak jelenlegi kontextusunkra való alkalmazása néha megkövetelheti, hogy eltérjünk személyes íté-

leteitől. A kihívás nem Kant következtetéseinek követése, hanem az erkölcsi módszeréhez való hű maradás: a személyeket célként kezelni, és csak az általunk akart elvek, mint egyetemes törvények alapján cselekedni. Úgy hiszem, hogy minden emberben ott lakozó el-
lentmondással együtt Kant bizonyos értelemben Millt is évtizedekkel megelőzte. Ezt írta (a „A régi fűrésről: ez elméletben lehet helyes, de a gyakorlatban nem fog működni”) című írásából:

> Senki sem kényszeríthet arra, hogy az ő módján, a mások jólétéről alkotott elképzelése szerint legyek boldog. Ehelyett mindenki úgy törekedhet a boldogságára, ahogyan az a legjobbnak tűnik számára, feltéve, hogy nem sérti mások szabadságát hasonló célok követésében, azaz mások jogát arra, hogy azt tegye, ami minden ember szabadságával együtt létezhet egy lehetséges egyetemes törvény értelmében.

Természetesen Kant nézetei a szexualitásról összetettek voltak, és az én területem a fizika, nem a filozófia; csupán jóhiszemű filozófiai olvasatot kínálok kulcsfontosságú alapelveiről, modern kontextusban alkalmazva, ahol az erkölcsi kihívások megváltoztak (a valóságok közül sok, amire itt utalok, egyszerűen nem létezett, és elképzelhetetlen volt Kant idejében), de a tisztelet, az autonómia és a tetteink világra gyakorolt hatásának tudatosításának szükségessége ugyanaz maradt. Merem állítani, hogy a történelmi Kant valószínűsíthető pornográfia-elutasítása ellentmondana filozófiája lényegének, mind abban az értelemben, hogy minden embert célként kell kezelni, és nem pusztán eszközként, mind abban az értelemben, hogy csak olyan elvek alapján kell cselekedni, amelyekről ésszerűen elvárható, hogy egyetemes törvényekké váljanak (ebben az esetben az az elv, hogy a személyes döntéseket, amelyeket nem osztunk meg, továbbra is tiszteletben kell tartani, amíg azok tiszteletben tartják másokat). Amit itt teszek, az a gondolkodásmódjának egy továbbfejlődött értelmezése,

amely megőrzi etikai lényegét, de elutasítja egy másik kor szexofób moralizmusát. Valakit célként kezelni nem azt jelenti, hogy megdiktáljuk az életét, hanem hogy tiszteletben tartjuk a választási képességét.

5) Kihasználja-e a pornográfia a magányt?

Vannak, akik azzal érvelhetnek, hogy a pornográfia a magányt használja ki, de ez legalább két okból gyenge érv.

i) Először is, a pornográfia nem kizárólag a magányos egyénekre jellemző. Sokan boldog és mély kapcsolatban élő ember élvezi együtt, megosztott élményként.

ii) Másodszor, minden iparág azért létezik, hogy kielégítse az emberi szükségleteket. Kihasználja-e a mezőgazdaság az éhséget? Kihasználják-e az orvosok a betegséget? Ha így akarjuk fogalmazni, akkor igen, de ez egyszerűen minden szakma jellemzője. Minden alkalommal, amikor dolgozni megyünk, pontosan azért tesszük, hogy kielégítsünk egy szükségletet. És ez általánosságban véve valóban nem es dolog.

Néha ezek a szükségletek egyáltalán nem egészségesek, gondoljunk a dohányra, az alkoholra, a gyorséttermi ételekre, a cukros italokra vagy a vacak tévére. Azonban az olyan anyagokkal ellentétben, mint az alkohol vagy a dohány, a pornográfia, legalábbis ha tudatosan és tiszteletteljesen élük meg, egy természetes és egészséges szükséglethez kapcsolódik. A valódi kérdés az, hogy milyen problémát old meg valójában a pornográfia tiltása? Milyen módon javítaná a pornográfia tiltása a nem párkapcsolatban élő férfiak és nők életét? Az egyetlen aggodalom, ami a magányosság kérdésével kapcsolatban eszembe jut, az az, hogy ritka esetekben pszichológiailag sebezhető egyének azt hihetik, hogy a pornográfia helyettesítheti az emberi kapcsolatot. Azonban, ahogy az 1.2. szakaszban már tárgyaltuk, a kevesek általi

visszaélés kockázata nem indokolja mindenki szabadságának elnyomását.

Összefoglalva, nem minden használat egyformán egészséges, ahogy az étel vagy a szórakozás esetében is, a mértéktelenség problémákhoz vezethet. De ez nem maga a pornográfia hibája, csak emlékeztető arra, hogy minden élvezethez egyensúly és tudatosság szükséges.

6) A „mi lenne, ha ő lenne az anyád?” érv

Ez egy klasszikus példa az érzelmi tévedésre. Az a gondolat, hogy egy tevékenység elfogadhatatlanná válik, ha egy közeli hozzátartozót érint, nem racionális érv, hanem érzelmi reakció. Ha az anyám pornósztárnő lenne, az az ő választása lenne, ahogyan az is lenne, ha ügyvéd, sportoló vagy művész lenne. De miért lenne ez probléma számomra? Ha szabadon választotta ezt az utat, milyen racionális alapon tiltakozhatnék? Az egyetlen valódi kérdés az, hogy vágyik-e rá. Mi lenne, ha az anyád meg akarná mászni a K2-t? Ez őszintén megremítene, jó okkal, mivel a kockázatok életveszélyesek. Bár továbbra is *mélysegesen igazságtalannak* tartanám, legalább megérteném, miért próbálhatja meg az állam biztonsági okokból betiltani az ilyen magas kockázatú tevékenységeket. De a pornográfia? Érzelmi és etikai bonyolultságokkal járhat, mint sok emberi élmény, de ha szabadon választják, akkor nem eredendően káros, és nem szabad úgy kezelni, mintha biztonsági fenyegetést jelentene. Röviden, a "mi lenne, ha ő lenne az anyád?" kérdésre válaszolva pontosan úgy válaszolnék, mint Charlie Chaplin, amikor büszkén cáfolt meg egy diszkriminatívna szánt vádat: "Nincs ilyen megtiszteltetésem". Az a tény, hogy egy családtag egy adott tevékenységben részt vesz, nem változtat annak etikai jellegén.

7) A "mi lenne, ha ő lenne a feleséged?" érv

Bár az előző részben elhangzottak nagy része itt is érvényes, ez az ellenvetés mélyebbre ás:

nem a közerkölcsre apellál, hanem valami bensőségebbre, két ember közötti érzelmi kötelekre. Nem arról szól, hogy mit enged meg a társadalom, hanem arról, hogy mit ért meg és fogad el a romantikus szerelem. És pontosan ezért érdemel egyenlő filozófiai figyelmet.

Ez arra készíti, hogy elgondolkodjak azon, hogyan értem én személyesen a kapcsolatokat, a bizalmat és a szabadságot, nem pusztán és helytelen kitérőként, hanem azért, mert a pornográfiával szembeni „mi lenne, ha a feleséged lenne?” ellenvetésre adott filozófiai válasz szükségszerűen attól függ, hogyan fogjuk fel a szerelmet és a partnerséget. Ami ezután következik, nem egy privát anekdota, hanem általános elvek összessége, személyes szemüvegen keresztül illusztrálva, mégis egy egyetemes emberi valósághoz kíván szólni. Amint világossá válik, ez a nézet nem szűklátókörű vagy előíró jellegű: teret enged minden perspektívának és érzelmi érzékenységnek. A kapcsolatokról alkotott nézetem nem a tulajdonlás, hanem a bizalmon és a kölcsönös tiszteleten alapul. Nem birtokolom a feleségem testét: *ő* birtokolja. Ha ilyen döntést kellene hoznia, az az ő döntése lenne, és az én szerepem egyszerűen az lenne, hogy tiszteletben tartsam és megértsem az ezzel kapcsolatos érzéseit. A szerelem nem kontroll, és nem is a másik személy szabadságától való félelem. Bizalom, bűnrészeség és a vágy, hogy lássuk, ahogy a szeretett személy kiteljesedik, ahogyan az számára logikusnak tűnik. Ennek ellenére a nyitottság és az őszinteség alapvető fontosságú minden kapcsolatban. Bár én nem tekintem a szerelmet birtoklásnak, a kölcsönös bizalmon alapuló partnerségnek igen. Ha a feleségem ilyen döntést hozna anélkül, hogy tájékoztatna engem, az árulás lenne, nem magának a választásnak a természete miatt, hanem azért, mert sértené a kapcsolatunkat fenntartó bizalom alapját. Az átláthatóság elengedhetetlen: az igazi szabadság egy párkapcsolatban nem azt jelenti, hogy azt teszünk, amit akarunk, anélkül, hogy figyelembe vennénk a másikat, hanem azt, hogy

nyíltan, kölcsönös megértéssel és tisztelettel hozunk döntéseket.

Egy romantikus kapcsolatban a szex (és tágabb értelemben a fizikai intimitás és az érintés) és a szerelem összefonódhat, de nem ugyanaz. Az ember megoszthatja a testét anélkül, hogy valaha is odaadná a szívét. És felajánlhatja a szeretet teljességét anélkül, hogy valaha is érintésre törekedne. Mindannyiunknak vannak olyan emberei, akiket ragyogó és tartós, teljesen nem szexuális szeretettel dédelgetünk. Az intimitás nem mindig az érintésről szól. Néha a jelenlétről, a hűségről vagy az ismertségről.

Az a gondolat, hogy egy pornográfát készítő nő nem élhet boldog és szerető kapcsolatban, előítélet, nem pedig valóság. Akár hivatásává tette, akár csak egyszer az életében felfedezte ezt az oldalát, semmin sem változtat. A romantikus köteléket nem a szexuális előzmények, hanem a jelenlét, két lélek közötti kapcsolat mélysége méri. A szerelem affinitásból, támogatásból és gyengédségből áll, nem pedig "tisztasági" bizonyítványokból. Aki úgy gondolja, hogy egy nőt nem lehet ugyanolyan szenvedéllyel és odaadással szeretni pusztán azért, mert szexualitását megosztotta pornóban, akár egyszer, akár gyakran, az semmit sem értett a szerelemről.

Egy nő felfedezheti szexualitásának még a legmerészebb, legnyersebb, legtabusabb formáit is, beleértve a megadás, a láthatóság és a leplezés fantáziáit, és mégis gyengédséggel, hűséggel és tisztelettel ölelhetik át. Akár egyszer, akár gyakran osztotta meg testét a világgal, akkor is lehet valakinek a múzsája, valakinek a horgonya, valakinek az otthona. Akik mást mondanak, összekeverik a szerelmet a birtoklással, a méltóságot a konformitással. Az igazi szerelem sokféle formát ölthet. Az egyik a szabadságot öleli fel, nem félelemmel, hanem kecsességgel.

Erő kell ahhoz, hogy felfedd magad, akár rövid időre is, egy ítélkező világban. Hogy elfogadd az igazságot, még akkor is, ha mások ujjal mutogatnak rád. Ez az erő nem erkölcsi hiba. Ez a bátorság egy formája. És ez a bátorság, ez a ragyogó őszinteség valami mélységesen szép dolog. Nem szégyent érdemel, hanem csodálatot. Nem hidegséggel kell fogadni, hanem olyan szeretettel, amely nem kér, hogy rejtőzködj, hanem melletted áll a fényben, és átsegít az élet viharain.

Az érzelmi monogámia és a szexuális kizárólagosság két olyan fogalom, amelyek gyakran összekapcsolódnak, mégis elkülönülnek egymástól. Valaki megoszthatja testét, miközben érzelmileg kizárólag a partnerének szenteli magát. Nem azt mondom, hogy a szexuális kizárólagosság rossz, épp ellenkezőleg, sok pár számára tökéletesen legitim és értékes választás. De ami igazán számít, az a partnerek közötti kompatibilitás ezen a téren. Minden párnak szabadon kell meghatároznia a saját szabályait a preferenciái, határai és kölcsönös megértése alapján, társadalmi nyomás nélkül. Van, akik elengedhetetlennek tartják a szexuális hűséget, míg mások számára az egyéni szabadság a fontosabb. A kulcs az, hogy a partnerek összhangban legyenek, és egyikük se erőltesse rá a saját nézetét a másikra. Ha két ember felfedezi, hogy eltérő igényeik vannak ebben a tekintetben, csak rajtuk múlik, hogyan kezelik a problémát. Ennek ellenére azt is szeretném világossá tenni, hogy az álláspontom nem "hátsó szándékból" fakad. Nem érdekelnek a házasságon kívüli kapcsolatok. De ez nem jelenti azt, hogy hiszek a tulajdonjogban, csak abban, hogy tiszteletben tartom a másik szabadságát, és nem követelem magamnak. Számomra a szerelem azt jelenti, hogy a másik ember boldogságát akarom. Soha nem szeretnék akadályt jelenteni a feleségem és az életben való kiteljesedése között. Kapcsolatunk a cinkosságra és a kölcsönös bizalomra épül, nem a bizonytalanságokra, a kényszerekre vagy az irányításra. Szabadon választottuk a

monogámiát, mert az tükrözi, hogy kik vagyunk, de ez nem jelenti azt, hogy jogomban állna megtiltani a feleségemnek valamit, amit mélyen fontosnak tart számára, és hogy a szexuálisan nem kizárólagos kapcsolatok kevésbé mélyek, hűségeseek vagy őszinték. Nem az számít, hogy egy pár a szexuális monogámiát választja-e, hanem az, hogy a kötelékük kölcsönös tiszteleten, beleegyezésen és megértésen alapul-e. Vannak szívek, amelyek akkor is közel maradnak egymáshoz, ha a testek elkalandoznak. A szexuális monogámia nem a szerelem egyetlen lehetséges formája. Nem az egyetlen módja a kapcsolat megélésének. Röviden, minden felnőttek között szabadon hozott döntés tiszteletet érdemel. Mert a lényeg pontosan ez: senkinek sincs joga megmondani valaki másnak, hogy mi a „helyes” módja a szeretetnek.

8) A „De egyetlen nő sem akarná ezt megtenni” érv

Vannak olyan érzések, hitek vagy vágyak, amelyeket talán soha nem osztunk meg, de ettől még nem válnak kevésbé valóságossá vagy tiszteletre méltóvá. Néha az emberek olyan dolgokat tesznek, amelyeket a legtöbb ember nem ért. Az autóversenyzők szembetűnő példa erre, sokan közülük életüket azzal töltik, hogy hatalmas összegeket fizetnek csak azért, hogy versenyezzenek. A valóságban azért fizetnek, hogy az életüket kockáztassák. Semmi sem illusztrálja világosabban, hogy egyes emberek mélyen szeretik azt, amit mások tiszta örültségnek tartanak.

Nincs semmi baj azzal, ha valakinek hagyományos szexuális vágyai vannak, vagy azzal, ha egyáltalán nincsenek. És ahogyan tiszteletben tartjuk ezeket a tapasztalatokat, tiszteletünket ki kell terjesztenünk azok felé is, akiknek a vágyai különböző formákat öltenek (például a láthatóság vágya, az érzékiség nyílt megosztása, ahogyan az a pornográfiában található exhibicionizmusban történik), és meg kell talál-

nunk az alázatot ahhoz, hogy elismerjük azt, amit talán nem értünk vagy nem osztunk meg teljesen. Nem az a fontos, hogy egy vágy megfelele-e a társadalmi normáknak, hanem az, hogy beleegyezéssel, tudatosan és kölcsönös tisztelettel vizsgáljuk-e.

Mindezek alapján álljunk meg egy pillanatra, és gondolkodjunk el ezen a pornográfia elleni érven, amely azt állítja, hogy a felnőttek közötti, konszenzuson alapuló exhibicionista fantáziákkal rendelkező nők, legyenek azok enyhék vagy intenzívek, egyszerűen nem léteznek. Ez az állítás nemcsak téves: az emberiség pszichológiai sokszínűségének fényében annyira szélsőséges, hogy egyértelműen a nevetség birodalmába tartozik. De ami a legrosszabb az egészben, a pornográfia elleni összes érv közül ez messze a legerkölcstelenebb, legvisszatasztóbb és legdehumanizálóbb. Ez nem a pornográfia összes kritikájának elítélése: némelyik fontos aggályokat vet fel. Amit etikailag visszatasztázóként elutasítok, az annak tagadása, hogy bármely nő valaha is szabadon kívánhatná azt. Ez nem csupán rossz, hanem erkölcsileg felháborító. Mi lehetne kegyetlenebb annál, mint azt mondani valakinek, hogy a létezése annyira elfogadhatatlan, hogy ki kell törölni az emberi lehetőségek birodalmából? Hogy a vágyai annyira illegitímek, hogy el sem lehet képzelni őket?

Ez nem pusztán kontroll. Ez a megsemmisítés egyik formája: egy kísérlet nemcsak a szabadság, hanem maga az identitás eltörlésére.

Ezért nem elég elméletben tolerálni a nők szabadságát, a gyakorlatban is meg kell védenünk, még akkor is, ha az társadalmi megbélyegzést vált ki. Ha hiszünk abban, hogy a nőknek joguk van döntenie magukról, akkor a pornókészítéshez való jogot is tiszteletben kell tartani. Az ellenkezőjét állítani nem feminizmus, hanem nőgyűlölet. Vannak, akik azt állítják, hogy védik a nőket, de nem hallják meg azok néma sikolyát, akiket arra kényszeríte-

nek, hogy vágyaikat félelem és cenzúra rétegei alá temessék, azokét a nőket, akik olyan társadalmakban élnek, ahol szexualitásuk szabad kifejezését büntetik, sőt kriminalizálják. Beleértve, igen, az olyan dolgok elnyomását is, mint a pornográfia. És ez nem felszabadulás, hanem a szabadság hideg fojtogatása. Ez a néma sikoly létezik, de elnyomja azok moralizáló képmutatása, akik azt állítják, hogy védik a nőket. Láttuk, mi történik, amikor az „erényt” használják fel az üldöztetés igazolására. Még Krisztust is keresztre feszítette egy olyan tömeg, amely azt hitte, hogy helyesen cselekszik. A történelem tele van az erény nevében elkövetett tragédiákkal. Vannak nők, akik imádnának pornográfiát nézni, de olyan helyeken születtek, ahol a női autonómia még a legkisebb megnyilvánulásait is erőszakkal büntetik. Nem a pornó miatt szenvednek, hanem azért, mert tiltják nekik, hogy magukévá tegyék: törvény hallgattatja el őket, vagy másol egyszerűen a megbélyegzés. Ha valóban hiszünk a szabadságban, akkor meg kell védenünk a nők jogát ahhoz, hogy megmutassák vagy elfedjék. Hogy nyíltan kifejezzék szexualitásukat, vagy hogy magánéletükben éljék meg, vagy akár egyáltalán ne. A szabadság választást jelent, nem kényszert. Tagadni, hogy ezek a nők léteznek, ugyanolyan vakság, mint tagadni, hogy mások szenvednek a magánéletük megsértésétől. Mindkét szenvedésforma a szexuális szabadság megtagadásából fakad, csak éppen ellentétes irányban: az egyik a nem kívánt leleplezésből (egy téma, amelyet már a 2. szakaszban tárgyaltunk), a másik a kívánt kifejezés elnyomásából. Mindkét valóság teljes figyelmet érdemel.

Azoktól, akik azt mondják, hogy a pornográfiát be kellene tiltani a nők védelme érdekében, azt kérdezem: valóban hiszik, hogy minden nő ugyanazokat a dolgokat akarja? Hogy senki sem szenvedett még csendben azért, mert megtagadták tőle a jogot, hogy a saját vágyai szerint éljen? Valóban azt hiszed, hogy a Földön élő milliárdnyi ember közül egyetlen nő sincs,

aki éjszaka ébren fekszik, és vágya a szabadságra, hogy félelem és szégyen nélkül önmaga lehessen, talán azért, mert élénk, exhibicionista fantáziákat dédelget, és vágyik arra, hogy a saját feltételei szerint lássák, csodálják, kívánják? És ami még rosszabb, szenved, mert azt gondolja, hogy a legmélyén hibás. Hogy a vágyai deviánsak, a fantáziái szégyenletesek, magát az énjét pedig el kell rejtteni. De nincs vele semmi baj. És ugyanolyan méltóságot és szabadságot érdemel, mint bárki más. Talán arról álmodik, hogy azt mondja a világnak: „Ez vagyok én. Létezem. Ilyen vagyok. És nem szégyellem magam.” (Ugyanezeket a szavakat mondhatná egy hívő vagy egy ateista, aki egy ellenséges környezetben meri megvallani a hitét.) És mégis szenved, *pontosan* azért, mert valaki, valahol, azért küzd, hogy megtagadja tőle ezt a szabadságot.

Konklúzió

Ezt a választ nem szabad a pornográfia kritikátlan védelmeként értelmezni, amely bizonyos kontextusokban kétségtelenül káros lehet, hanem inkább erős érvként a tiltása, mint az egyéni szabadság megsértése ellen. Nem tagadom, hogy létezhetnek a pornográfiával kapcsolatos problémák, például a pszichológiailag sebezhető egyénekre gyakorolt lehetséges hatása tekintetében. De a kár lehetőségének felismerése nem indokolja a tiltást. Sok más eszközhöz hasonlóan a pornográfia sem eredendően jó, sem eredendően rossz: értéke attól függ, hogyan és ki használja. Ebben az értelemben a pornográfia nem különbözik számtalan más dologtól, amelyek felelősségteljes használat esetén előnyösek lehetnek, de helytelen használat esetén károsak.

Végző soron a központi kérdés nem maga a pornográfia, hanem az a mélyebb kérdés, hogy vajon egy demokratikus társadalomnak erkölcsi korlátozásokat kellene-e bevezetnie a mások jogait nem sértő konszenzuson alapuló cselekedetekre. Az igazi szexuális szabadság

azt jelenti, hogy védjük mind a vágy kifejezésének jogát, mind az attól való elfordulás jogát. A merészeket és a csendeseket egyaránt védjük. Ez az elv túlmutat a szexualitáson: egy szabad társadalom próbája nem az, hogy mennyire védi azt, amit csodálunk, hanem az, hogy mennyire igazságosan bánik azzal, amit nem csodálunk.

A szabadság minden méltóságteljes élet alapja. Hogy Charlie Chaplinhez hasonlóan (az emberiséghez intézett beszédében) fogalmazzunk: „nem szabad átadnunk magunkat azoknak, akik megmondják, mit tegyünk, mit gondoljunk és mit érezzünk!” Ezért ez nem csak a képekről és a képernyőkről szóló vita. Ez a vita az emberi méltóságról, az autonómiáról és az erkölcsi bátorságról szól, hogy mások másmilyenek legyenek. És ebben a fényben a válasz világossá válik.

Ha tiltod a konszenzuson alapuló szexuális szabadságot, akkor nem csupán egy csoportot nyomsz el. Magának a modern demokráciának az alapjait árulod el. Az ebben a szövegben védett eszmék gyökerei az európai felvilágosodásban keresendők, abban a meggyőződésben, hogy az egyéni szabadság természetes jog, amelyet teljes mértékben meg kell élni, mások tiszteletben tartásával. De az óceánon túl, a tizenkilencedik század második felében volt egy ország, akinek volt bátorsága törvénybe iktatni, hogy a szabadság és a boldogság keresése jog. És ezért a bátor (de mélyen tökéletlen) gesztusért sokat köszönhetünk. Sőt, ha ma is vannak olyan országok, ahol valaki megírhat egy ilyen szöveget, és mások elolvashatják, az azoknak a vérének, bátorságának és áldozatának köszönhető, akik hitték, hogy a szabadság, akár egyetlen hangért is, érdemes megvédeni. Sötétebb időkben mindent kockáztattak, hogy szabadok lehessünk. Nem mindig értettek egyet a beszéd tartalmával. De hittek abban, hogy jogunk van kimondani.

A szabadság nem a konvencionálisok kiváltsága. Minden ember születési joga.

Cuasso al Monte, 2025 nyara

Szerzői megjegyzés

Szeretném megköszönni feleségemnek, akivel egy hegyi séta vagy a tóparton tett séta, egy pizza vagy egy kínai vacsora között gyakran volt örömöm beszélgetni ezekről (és sok más!) filozófiai kérdésekről. Ezek a pillanatok is ennek a szövegnek a részét képezik. Ezek a beszélgetések azok közé a dolgok közé tartoznak, amelyeket a legjobban becsülök az életemben, még jobban, mint a fizika és a matematika iránti mély szeretetemet. Jelenléte, kedvessége és a világra való átgondolt nézőpontja a legigazibb örömforrásaim.